

socjalnego brutto, a w dalszych pięciu latach 8⁰/₀. Ostatni rozdział tej uchwały postuluje przyznawanie urlopów szkoleniowych dla doksztalających się zaocznie i wieczorowo. Reforma szkolnictwa rozłożona ma być oczywiście na szereg lat²³.

Należy sądzić, że problemy społeczno-polityczne poruszane na tym zjeździe znaleźć będą musiały swój wyraz w długofalowym programie, który opracowany zostanie przez specjalnie powołaną komisję na następny, zwyczajny zjazd, jaki odbędzie się w 1972 r.²⁴

Okres pomiędzy XII zjazdem SPD (1968 r.) a obecnym stanowił dla zachodnioniemieckiej socjaldemokracji najbardziej dynamiczny okres rozwoju ilościowego. Szeregi SPD liczą obecnie ponad 800 tysięcy członków²⁵. Koncentrując się w swych poczynaniach na reformach związanych z polityką socjalną, zjazd SPD w Saarbrücken faktem tym bardziej niż jakimikolwiek deklaracjami określił się jako partia pozbawiona rewolucyjnych aspiracji. Mimo to wiele gazet zachodniemieckich ostrzegało przed „czerwonym niebezpieczeństwem”, jakie rzekomo już w tej chwili stanowią dla tej partii tzw. młodzi socjaliści. Jakkolwiek napór lewego skrzydła był na zjeździe w Saarbrücken silniejszy niż kiedykolwiek w powojennej historii SPD, nie należy jednak przypuszczać, by siły te były zdolne w najbliższym czasie do zmiany ideowego oblicza zachodniemieckiej partii socjaldemokratycznej.

Antoni Badoń

OŚRODEK KULTURY I INFORMACJI NIEMIECKIEJ REPUBLIKI DEMOKRATYCZNEJ W WARSZAWIE

Ośrodek Kultury i Informacji NRD (*Kultur- und Informationszentrum der DDR* — KIZ) w Warszawie jest, poza praską, najstarszą placówką tego typu reprezentującą Niemiecką Republikę Demokratyczną za granicą. Powołany został we wrześniu 1957 r. na podstawie osobnego protokołu podpisanego przez przedstawicieli rządów NRD i Polski¹. Podjęcie decyzji o wymianie ośrodków informacyjnych związane było z rosnącym zapotrzebowaniem społecznym na wyczerpującą i rzeczową informację dotyczącą problematyki obu krajów. Kilkunastoletni dorobek centrum NRD w Warszawie składania, z jednej strony do zaprezentowania form pracy tej placówki, z drugiej zaś — pozwala najogólniej ocenić jaka jest jej rola w całokształcie działalności informacyjnej na temat Niemieckiej Republiki Demokratycznej prowadzonej w Polsce.

²³ *Eine Wegskizze in die Zukunft*. „Vorwärts” nr 21, z 21 V 1970, s. 9.

²⁴ „Vorwärts” jw.; „Frankfurter Rundschau” nr 111, z 15 V 1970; „Die Welt” nr 111, z 15 V 1970.

²⁵ *Ein Bericht, der sich sehen lassen kann* — „Sozialdemokratische Pressedienst” z 11 V 1970.

¹ Pierwsza długoterminowa umowa kulturalna z NRD podpisana została przez delegację polską, której przewodniczył wiceminister H. Golański w Berlinie 8 stycznia 1952 r. Dotyczyła ona współpracy kulturalnej między Polską a NRD a jednocześnie nakreślała program tej współpracy. W ramach umowy z 1952 r., 9 maja 1957 r. podpisany został w Warszawie wspomniany protokół dotyczący działalności ośrodków informacyjnych — Ośrodka Kultury i Informacji Niemieckiej Republiki Demokratycznej w Warszawie oraz Domu Kultury Polskiej w Berlinie (zob. na ten temat obszerniej T. Piotrowiak, *Stosunki kulturalne NRD i Polski w minionym dwudziestolecu*. „Przegląd Zachodni” nr 5 - 6/1964, ss. 254 - 262).

Praca Ośrodka podporządkowana jest dwóm zasadniczym zadaniom. Pierwsze z nich, to zapoznawanie społeczeństwa polskiego z podstawowymi, trwałymi procesami rozwoju społeczno-politycznego socjalistycznych Niemiec, drugie zaś — to dostarczenie, najszersza informacja na temat aktualnych wydarzeń po drugiej stronie Odry.

Realizacja tych zadań możliwa jest tylko na gruncie ścisłej współpracy z partnerem polskim. Wysiłki kierownictwa KIZ zmierzały zawsze do rozszerzenia tej kooperacji na największą liczbę organizacji i instytucji całego kraju. Wynikiem tych zabiegów jest możliwość oddziaływania na szerokie kręgi społeczeństwa, nie ograniczona jedynie do stolicy, ale rozwijana we wszystkich województwach i w różnorodnych środowiskach. Wśród partnerów Ośrodka NRD, z którymi współpraca ma już charakter pewnej tradycji, wymienić można komitety PZPR, organizacje młodzieżowe, związki zawodowe, Domy Kultury, Towarzystwo Rozwoju Ziem Zachodnich, Naczelną Organizację Techniczną, Towarzystwo Wiedzy Powszechnej, Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich, Kluby Międzynarodowej Książki i Prasy itp. Skuteczność tego współdziałania sprawdza się nie tylko w liczbie uczestników imprez organizowanych przez centrum NRD², ale przede wszystkim w fakcie, że przeważając ich większość (90%) odbywała się na terenie województw i powiatów³.

Najpopularniejszymi formami pracy Ośrodka są wykłady i prelekcje, wystawy, pokazy filmowe, imprezy muzyczne, spotkania autorskie, wieczory poetyckie itp. Działalność wykładowa, zajmująca w całokształcie pracy centrum istotne miejsce, prowadzona jest zarówno przez powołanych do tego pracowników Ośrodka, jak i przez prelegentów zapraszanych z Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Właśnie wykłady i prelekcje, dotyczące najróżnorodniejszej tematyki oraz związane z nimi dyskusje pozwalają bezpośrednio określić, jakich zagadnień i kręgów tematycznych powinna przede wszystkim dotyczyć informacja o NRD, innymi słowy, jakie problemy związane z Niemiecką Republiką Demokratyczną nurtują polskie społeczeństwo najbardziej. Najogólniej rzecz ujmując, można tu wymienić trzy podstawowe grupy problemów: 1) przemiany w świadomości społecznej i politycznej ludności NRD; 2) współpraca NRD — Polska oraz rola obu krajów w umacnianiu bezpieczeństwa zbiorowego w Europie; 3) rozwój gospodarczy Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Sytuacja międzynarodowa lub aktualne wydarzenia z dziedziny wzajemnych stosunków między obu krajami zmieniają jedynie rozłożenie akcentów w zakresie wymienionej problematyki.

Tak np. ostatnio żywe zainteresowanie polskiej opinii publicznej budziły rozmowy prowadzone między kierownictwem NRD i Republiki Federalnej. Odpowiedzią na to był cały szereg wykładów i spotkań poświęconych tej tematyce. Wymienić tu można przykładowo prelekcję pt. *Die Gespräche der DDR und der BRD im Lichte der Bemühungen der sozialistischen Länder um Entspannung und Sicherheit in Europa* (referent: H. Kirsch, dyrektor Ośrodka NRD), spotkania z dziennikarzami województwa katowickiego, wrocławskiego i lubelskiego, podczas których wygłoszono referat na temat *Aktuelle Probleme der Beziehungen zwischen der DDR und der BRD im Lichte der Bemühungen der sozialistischen Staaten um Entspannung und Festigung der europäischen Sicherheit* (wykładowca: Albert Hein, radca

² W samym roku 1967, który był jubileuszowym, dziesiątym rokiem działalności Ośrodka, zorganizowano 1297 wykładów i prelekcji dotyczących najróżnorodniejszych tematów. W imprezach tych wzięło udział ponad 150 tys. osób (według Günther Rösner, *Zehn Jahre Kultur und Informationszentrum der DDR in Warschau*. „Deutsche Aussenpolitik” nr 9/1967, ss. 1133 - 1137.

³ Jw. W r. 1967 na miejscu, w Warszawie odbyło się 175 imprez.

Ambasady NRD w Warszawie) oraz cykl wykładów doc. Eigendorfa z Uniwersytetu Humboldta w Berlinie poświęconych sytuacji prawnomiędzynarodowej Niemieckiej Republiki Demokratycznej (*Die allseitige Stärkung der DDR und die Wahrung ihrer souveränen Rechte — eine Hauptaufgabe im Kampf um europäische Sicherheit*), wygłoszonych w kilku ośrodkach uniwersyteckich, kraju.

W odniesieniu do zagadnień ekonomicznych uwaga społeczeństwa polskiego wiąże się obecnie z reformą systemu planowania i zarządzania przemysłem NRD. Zagadnieniom tym poświęcony był np. referat Bernharda Buha, korespondenta ADN, wygłoszony podczas spotkania z członkami lubelskiego klubu studenckiego, zatytułowany *Grundprobleme des ökonomisches Systems des Sozialismus der DDR*, a wcześniej — cały szereg imprez organizowanych w październiku 1969 r. z okazji 20-lecia NRD, m.in. spotkanie w warszawskim Klubie Stronnictwa Demokratycznego poświęcone rozwojowi i osiągnięciom przemysłu Niemieckiej Republiki Demokratycznej.

Obserwacja dowolnie wybranych miesięcznych programów działalności Ośrodka pozwala zauważyć, jaki nacisk kierownictwo tej placówki kładzie na informowanie społeczeństwa polskiego w zakresie rozwoju świadomości polityczno-społecznej obywateli NRD. Sprawdzianem tych procesów jest m.in. dorobek socjalistycznej literatury niemieckiej. Stąd też wśród proponowanych wykładów wiele dotyczy tej właśnie problematyki (*Die sozialistische Dramatik der DDR; Das Massenlied in der sozialistischen deutschen Literatur*, itp.). Osobne miejsce zajmują imprezy poświęcone stosunkom polsko-niemieckim (*Deutsch-polnische Beziehungen in der deutschen sozialistischen Literatur und der bürgerlich-humanistischen Literatur der 20-er Jahre* — referent: doc Klaus Hermsdorf; *Deutsch-polnische Begegnung in der DDR — Literatur — die internationalistischen Züge des literarischen Menschensbildes* — referent: dr Frank Wagner).

Kształtowanie się nowego socjalistycznego społeczeństwa niemieckiego wiąże się ściśle z systemem wychowania i oświaty obowiązującym w Niemieckiej Republice Demokratycznej. Doceniając wagę tej problematyki kierownictwo Ośrodka popularyzowało np. ostatnio i informowało szeroko o głównych tezach, zamierzeniach i uchwałach VIII. Kongresu Pedagogicznego, jaki miał miejsce w Berlinie, w dniach 5-7 maja br.

Osobną uwagę należy zwrócić na wspomniane już wyżej „spotkania prasowe”. Są one oprócz konferencji prasowych, zwolowanych najczęściej w związku z przygotowaniem szczególnie ważnych imprez, popularną formą kontaktów ze środowiskiem dziennikarskim. Organizowane w różnych miejscowościach, z częstotliwością uzależnioną od potrzeb chwili, pozwalają skutecznie wypełniać zadanie doraźnego informowania o bieżących wydarzeniach, równocześnie zaś służą rzeczowej wymianie poglądów.

Uzupełnieniem działalności wykładowej są wystawy podobnie w większości organizowane poza Warszawą. Często są one częścią składową imprez zespołowych, znanych pod nazwą „Dni NRD”, albo „Tygodnia NRD”. Odbývają się one bądź to na terenie większych zakładów (np. w Kombinacie Miedziowym w Lubinie — czerwiec 1970); bądź w obrębie kilku miejscowości danego województwa (np. ośrodki kuracyjne województwa wrocławskiego — również w czerwcu 1970 r.), lub też na terenie jednego miasta (np. w Szczecinie — lipiec 1968 r.). Wystawy pomyślane są jako ilustracja wszystkich przejawów życia społecznego w Niemieckiej Republice Demokratycznej, m.in. jej tradycji kulturalnych, obecnych osiągnięć, stosunków z innymi krajami, przede wszystkim — z Polską. Tak np. w minionym okresie

ogromną popularnością cieszyła się wystawa poświęcona twórczości Tomasza Manna. Wśród zwiedzających znaleźli się m.in. członkowie Sejmowej Komisji Kultury. Cennym uzupełnieniem wspomnianych wykładów poświęconych tematyce wzajemnych stosunków kulturalnych między obu krajami była otwarta w kwietniu 1970 r. wystawa pod hasłem: *DDR — Literatur in polnischen Übersetzungen — Übersetzungen polnischer Literatur aus der DDR*. Należy dodać, że współorganizatorem tej ekspozycji był Instytut Germanistyki Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Barwnym akcentem w działalności wystawienniczej Ośrodka była zorganizowana w kwietniu 1970 r. wystawa kwiatów kombinatu „IGA” z Erfurtu, którą w ciągu tygodnia zwiedziło ponad 50 tys. mieszkańców Warszawy.

Najpopularniejszą formą działalności KIZ są jednak zapewne pokazy filmowe. Odbywają się one zasadniczo codziennie (Ośrodek dysponuje tylko jedną salą widowiskową, stąd też w wypadku organizowania innej imprezy, przeznaczonej dla większej liczby odbiorców, rezygnuje się danego dnia z seansu filmowego). Podstawą tej działalności jest własne archiwum, skupiające obok pełnometrażowych filmów *DEFY*, bogaty zestaw dokumentalnych filmów krótkiego metrażu. Są one często wypożyczane i wykorzystywane przez szkoły, telewizję, kluby filmowe itp. W wyniku współpracy z polskim Centralnym Archiwum Filmowym, w styczniu br. zorganizowano np. w klubach przegląd dorobku znanych niemieckich dokumentalistów: Gerharda Scheumanna i Waltera Heynowskiego, twórców takich filmów, jak: *Kongo-Müller*, *Prezydent na wygnaniu*, *Człowiek bez przeszłości*.

Wielu słuchaczy gromadzą także organizowane przez Ośrodek koncerty i wieczory słowno-muzyczne, pozwalające zaprezentować polskiej publiczności znanych twórców i wykonawców z NRD. Przykładem może tu być recital Gerry Wolffa, laureata nagrody dziennikarzy na Festiwalu w Sopocie w 1968 r., który w kwietniu 1970 r. wystąpił w kilku miastach Polski z programem pieśni zaangażowanej. Ośrodek dysponuje także bogatą płytoteką, udostępnianą melomanom, m. in. podczas osobnych spotkań poświęconych muzyce poważnej.

Wspomnieliśmy już, że podstawowym założeniem działalności Ośrodka jest współpraca z polskim partnerem. Drogą do zacieśnienia tej kooperacji jest także wiązanie programu prac KIZ z imprezami, akcjami i obchodami o znaczeniu ogólnopolskim. Największą okazją do tego rodzaju współpracy były zbiegające się w jednym roku obchody 20-rocznicy powstania Niemieckiej Republiki Demokratycznej i 25-lecia PRL. Współpraca obu partnerów zaznacza się też wyraźniej przy okazji Dnia Zwycięstwa, obchodzonego w NRD pod nazwą Dnia Wyzwolenia od Faszyzmu (w bieżącym roku np. wspólnie z CAF zorganizowano „Tydzień Filmu Antyfaszystowskiego”). Majowy program imprez kierownictwo Ośrodka koreluje także z polskimi Dniami Oświaty, Książki i Prasy oraz z organizowanymi w Warszawie Międzynarodowymi Targami Książki. Stąd też szczególnie w tym okresie przewiduje się liczne spotkania z autorami reprezentującymi socjalistyczną literaturę niemiecką, organizuje odczyty o charakterystycznych jej tendencjach, wieczory poezji itp. Tak np. w maju br. odbyło się spotkanie z Joachimem Knappe, który prezentował fragmenty swej powieści pt. *Aufstieg der Toten*, wieczór autorski Benno Pludry, oraz spotkanie wydawców i autorów Polski i NRD. W trzeciej dekadzie maja odwiedził także Warszawę wiceprezes Związku Pisarzy NRD (*Schriftstellerverbandes der DDR*), Fritz Selbmann.

Program działalności Ośrodka obejmuje również naukę języka niemieckiego. Nie organizuje się tu jednak kursów otwartych i nie werbuje słuchaczy. Praca lektorów sprowadza się do najszerszego współdziałania ze szkolnictwem średnim i wyższym oraz z organizatorami kursów językowych, przede wszystkim w zakresie nowoczesnych metod nauczania. Celowi temu służą m. in. wojewódzkie i ogólnopolskie konferencje, zwoływane mniej więcej dwa — trzy razy w ciągu roku dla nauczycieli i lektorów, w czasie których prezentuje się najskuteczniejsze pomoce naukowe, udziela wskazówek metodycznych, zapoznaje z najnowszymi osiągnięciami kultury i nauki NRD, wreszcie zaznajamia ze współczesnym słownictwem specjalistycznym. W pierwszym półroczu 1970 r. odbyły się dwie takie konferencje, poświęcone m. in. tendencjom rozwojowym języka niemieckiego oraz słownictwu współczesnej ekonomii. Współpraca w zakresie nauczania języka i historii literatury niemieckiej wiąże się również z działalnością biblioteki Ośrodka. Księgozbiór obejmujący sześć tysięcy tomów ma w zasadzie charakter ogólny, na uwagę zasługuje jednak bogato reprezentowany dział wydawnictw leksykalnych i encyklopedycznych, szeroki zestaw tytułów z dziedziny literatury pięknej oraz cieszące się dużą poczytnością naukowe publikacje techniczne. Z zasobów biblioteki korzystać można również w znajdującej się na miejscu czytelnii.

Jak wszystkie placówki tego typu, centrum NRD prowadzi m. in. działalność handlową — oferuje książki, płyty oraz wyroby ludowego rzemiosła artystycznego. W Ośrodku, lub za jego pośrednictwem, nabyć można w zasadzie wszystkie tytuły opublikowane w NRD. Orientację w produkcji wydawniczej ułatwiają udostępniane nabywcom katalogi, które umożliwiają także zamówienie odpowiedniej pozycji bezpośrednio u wydawcy. Nowości wydawnicze oraz nowe nagrania zapowiadane są także sporadycznie w wydawanym przez Ośrodek od r. 1967 miesięcznym biuletynie informacyjnym, ukazującym się w języku polskim pod nazwą „Wiadomości o NRD”.

Podstawowe znaczenie dla popularyzatorskiej działalności Ośrodka mają publikacje drezdeńskiego wydawnictwa „Zeit in Bild”, specjalizującego się w produkcji materiałów do celów informacji zagranicznej, wspomniany biuletyn przeznaczony jest natomiast dla ściśle określonego odbiorcy, stąd kilka uwag bardziej szczegółowych na jego temat. „Wiadomości o NRD” pomyślane są przede wszystkim jako pomoc w pracy polskich prelegentów, wykładowców, popularyzatorów itp. Zestawia się tu więc bieżąco ważniejsze wydarzenia życia społecznego i politycznego NRD, gromadzi charakterystyczne dane liczbowe, cytuje najistotniejsze wypowiedzi przywódców politycznych Niemieckiej Republiki Demokratycznej itp. Przy ogólnej pozytywnej ocenie inicjatywy wydawniczej Ośrodka nasuwają się jednak pewne uwagi krytyczne. Otóż mimo uwzględnienia roboczego charakteru tej publikacji (wydawana jest techniką „małej” poligrafii) razić musi niestaranność korekty i pewna przypadkowość w doborze materiałów. Wydaje się, że praktyczną przydatność biuletynu podniosłoby wprowadzenie doń stałych działów, pozwalających przewidzieć zakres i tematykę zamieszczonych informacji (np. „NRD — kronika ważniejszych wydarzeń”; „Ze stosunków PRL-NRD”, „Nowości wydawnicze” itp.).

Doraźnej i szczegółowej informacji o całokształcie problematyki dotyczącej NRD służy również uruchomiony w Ośrodku osobny punkt informacyjny, udzielający także odpowiedzi na pytania zadawane telefonicznie. Większość osób korzystających z usług tego działu zainteresowana jest warunkami wymiany turystycznej z NRD,

zapytuje o ciekawsze trasy wycieczkowe, zamawia przewodniki, ogląda foldery itp. Wśród interesantów spotkać można także młodzież szkolną szukającą danych do szczegółowych opracowań, członków kół zainteresowań itp.

Omawiając różnorodne formy działalności centrum NRD nie wspomnieliśmy dotąd o jego współpracy z ośrodkami kultury i informacji reprezentującymi w Warszawie inne państwa socjalistyczne: Bułgarię, Czechosłowację, Węgry i ZSRR. Poza codzienną, roboczą wymianą wiadomości, pomocą organizacyjną itp. okazją do zademonstrowania pełnego współdziałania są uroczystości lub obchody o istotnym znaczeniu dla wszystkich państw socjalistycznych. W bieżącym roku okazją taką była głównie Rocznica Leninowska. Dla jej uczczenia ośrodki wymienionych krajów demokracji ludowej zorganizowały szereg wspólnych imprez, z których wymienić można przykładowo: sesję naukową, jaka odbyła się w Domu Kultury ZSRR pod hasłem: „Realizacja idei leninowskiej w krajach socjalistycznych”, tydzień filmu leninowskiego, wystawę plakatu, ekspozycję fotografii, wystawę filatelistyczną (największą z poświęconych tej tematyce w skali krajowej), wspólny koncert w Wyższej szkole Muzycznej, którego głównym organizatorem był Ośrodek NRD itp.

Istnieje też pewna tradycja organizowania wspólnych imprez łączonych, czyli wspomnianych już „Dni” lub „Tygodni” poświęconych wzmożonej akcji popularyzatorskiej dotyczącej dorobku państw obozu socjalistycznego. Taką wspólną imprezą był np. wymieniony już „Tydzień państw demokracji ludowej” zorganizowany w Zagłębiu Miedziowym w Lubinie.

Na wstępie niniejszego opracowania sformułowaliśmy pytanie na temat roli Ośrodka w całokształcie działalności informacyjnej dotyczącej Niemieckiej Republiki Demokratycznej podejmowanej w Polsce. Wyczerpująca odpowiedź na to pytanie wymaga jeszcze pewnych uwag dotyczących szczególnych warunków pracy centrum NRD. Problem Niemiec wiąże się przecież z najbardziej żywotnymi interesami Polski — jest to problem bezpieczeństwa jej zachodnich granic — kwestionowanych przez drugie państwo niemieckie — a także problem swobodnego rozwoju sąsiedzkich stosunków. Stąd też wszystkie aspekty społeczno-politycznej sytuacji NRD znajdują się w centrum uwagi polskiej opinii publicznej. Odpowiedzią na to zapotrzebowanie jest działalność środków masowego przekazu, a z drugiej strony, wyspecjalizowanych placówek naukowych. Oceniając więc rolę Ośrodka NRD pamiętać należy, iż działa on w warunkach pewnego rodzaju konkurencji, co zmusza do szukania coraz ciekawszych i atrakcyjniejszych form oddziaływania. równocześnie zaś musi sprostać rosnącemu ciągle zapotrzebowaniu co sprawia, iż głównym celem kierownictwa centrum jest obejmowanie akcją popularyzatorską wciąż nowych środowisk, docieranie do coraz większej liczby odbiorców. Mówiąc iż centrum NRD jest na terenie Polski tylko jedną z placówek informujących o Niemieckiej Republice Demokratycznej stwierdzić trzeba jednocześnie, iż jest placówką niezbędną — i to zdanie jest chyba najpełniejszą oceną jego pracy.

Przedstawiając warunki powstania centrum NRD w Warszawie wspomnieliśmy, iż towarzyszyło mu powołanie odpowiedniego ośrodka polskiego w Berlinie. Wyrazem uznania dla dotychczasowego dorobku obu placówek oraz odpowiedzią na charakterystyczną dla obu społeczeństw potrzebę rzetelnej informacji o sąsiednim narodzie była decyzja o organizacji instytucji filialnych — oddziału Ośrodka NRD

w Krakowie oraz oddziału Domu Kultury Polskiej w Lipsku⁴. Druga placówka polska w NRD rozpoczęła działalność 6 lutego 1969 r.

Małgorzata Waller

XIII ZJAZD PISARZY ZIEM ZACHODNICH I PÓLNOCNÝCH

Tegoroczny XIII Zjazd Pisarzy Ziem Zachodnich i Północnych, który odbył się w dniach 4-6 maja w Zielonej Górze, przebiegał pod znakiem 25-lecia zwycięstwa nad faszyzmem i powrotu Ziem Zachodnich do macierzy. Wpłynęło to w wyraźny sposób na atmosferę obrad, ich zakres tematyczny i przebieg. Był to zatem zjazd podsumowujący dorobek na polskim zachodzie i północy.

Jako XIII z kolei obfitował w utrwalone już przez minione lata tradycje, do których należy m.in. zwyczaj przedzjazdowych wypowiedzi pisarzy, ogłaszanych na łamach prasy, oraz różnorodne imprezy eksponujące książki i ich autorów. Tym sposobem — od lat — włączają się do działania poszczególne instytucje i placówki kulturalne, a za ich pośrednictwem przenikają do najszerszych kręgów społecznych idee każdego z kolejnych zgromadzeń pisarskich, wywołując zrozumiałe zainteresowanie i współuczestnictwo mieszkańców miasta — gospodarza imprezy zjazdowej.

Tym razem, co jest oczywiste, w przemówieniach zjazdowych nawiązywano szczególnie często do punktów wyjścia w 1945 r., odnoszących się zarówno do sytuacji całego kraju, jak i zagospodarowania kulturalnego polskich Ziem Zachodnich. I jak to zwykle bywa w gronie dyskutujących, czynnych ludzi, rozbieżne były oceny dotyczące jednostkowych dokonań, jednomyślnie natomiast odnoszono się do kwestii zasadniczych dla całego kraju. Różna bowiem może być ranga artystyczna twórczości poszczególnych pisarzy realizujących temat zachodni, nie ma wszakże różnicy zdań co do trwałości i nieodwracalności procesów integracyjnych, jakie dokonały się na polskim zachodzie i północy, m.in. za sprawą przedsięwzięć kulturotwórczych.

Nie byłyby to jednak zjazdy literackie, gdyby wracając do przeszłości nie kierowały równocześnie uwagi na potrzeby dnia dzisiejszego i przyszłego; wypowiedzi jakie padały z trybuny zielonogórskiego zjazdu obfitowały przeto i tym razem w trafne spostrzeżenia, z których niejedno trafiało następnie przez środki masowego przekazu do świadomości ogółu, korygując zastałe wyobrażenia i zmitologizowane nawyki myślowe. Zjazdy pisarskie nie tworzą wprowadzenie literatury, lecz w istotny sposób oddziałują przeciwieństwo na samych pisarzy i ogół społeczeństwa.

Owe trzy dni majowego zjazdu, poprzedzone stosownymi przygotowaniem stanowią przeto w praktyce okres wyjątkowego skoncentrowania refleksji natury ogólnej, refleksji nakierowanej na wybraną sferę zagadnień, która — w zależności od wagi przewodniej idei każdorazowego zjazdu — wyzwala energię współuczestników, umożliwia konfrontację przekonań, wzbogaca intelektualnie. Właściwością procesu tworzenia literackiego jest wysiłek indywidualny, koncentracja na obranej dziedzi-

⁴ Podstawą tej decyzji był artykuł 9. zawartego między rządami NRD i Polski 15 marca 1967 r. Układu o Przyjaźni, Współpracy i Wzajemnej Pomocy. W artykule tym mówi się o wzmożonej działalności i rozwoju współpracy na polu kultury i nauki.